

Vukić PULEVIĆ*

CRNA GORA I CRNOGORCI KAO SIMBOLI U LATINSKOJ NOMENKLATURI BILJAKA

Sažetak: U 19. i prvoj deceniji 20. stoljeća Crnu Goru su pošećivali brojni poznati evropski botaničari, kao što su: Bartolommeo Biasoletto (Italija), Muzio Tommasini (Italija), Wilhelm Ebel (Njemačka), Paul Ascherson (Njemačka), Josef Pantocsek (Slkovačka/Mađarska), Josif Pančić (Srbija), Antonio Baldacci (Italija), Ignaz Szyszyłowich (Poljska), Günther Beck-Mannagetta (Austrija), Josef Rohlena (Češka), Frantušek Bubak (Češka) i brojni drugi. U njihovim publikovanim radovima i knjigama stoje zapisi i zabilješke o velikom gostoprimstvu koje su uživali u Crnoj Gori, počev od crnogorskog dvora i osobno kralja Nikole, preko službenika u cetinjskoj administraciji, plemskih starješina, sveštenika u manastirima do običnih ljudi u selima i planinskim katunima. Botaničari su osim kurtoazne zahvalnosti ostavili trajne tragove o crnogorskom gostoprimstvu preko naziva novootkrivenih biljaka. Tako je u čast imena kralja Nikole nazvano 12 novih biljaka, od kojih se ljepotom i značajem ističu jedna ljubičica (*Viola nikolai*) i jedan karanfil (*Dianthus nicolai*). Ime kraljice Milene nose tri biljke, princa Danila pet, a princa Mirka jedna vrsta. Imena su davana i po drugim ličnostima iz Crne Gore: Krstu Pjevoću (Njeguši), Božu Novakoviću (Cetinje), Marku Petroviću (Primorje) i dr. Naziv države Crne Gore ugrađen je u 68 latinskih naziva biljaka, kao što su: *Hieracium montenegrinum*, *Potentilla montenegrina*, *Vicia montenegrina*. Po planini Durmitoru i lokalitetima u njegovom gravitacionom području imenovana je 21 biljka, kao što su: *Phyllosticta durmitorea* i *Verbascum durmitoreum* i dr. Imenovanja su davana i po brojnim drugim lokalitetima iz Crne Gore: Lovćen, Orjen, Komovi, Prokletije, Ulcinj, Medun, Podgorica, Piperi, Piva i dr.

Prosvijećeni vladari iz dinastije Petrović Njegoš imali su viziju i želju da na planu obrazovanja, kulture i nauke unaprijede zemlju, ali im skućeni ekonomski uslovi, česti ratovi i ograničene političke mogućnosti nijesu dopuštali da naprave kvalitetne pomake. Za to vrijeme ostali balkanski

* Akademik Vukić Pulević, CANU

narodi, čak i oni koji nijesu bili povratili državnost, formirali su vitalne institucije iz oblasti nauke, kulture i visokog obrazovanja, čak i akademije nauka, univerzitete, matice, biblioteke i dr. Crnogorski vladari radili su onoliko koliko su im prilike dopuštale. Otvarali su osnovne škole, vjerska, vojna i poljoprivredna učilišta, ali je sve to bilo na stupnju elementarnih znanja i pismenosti, čak su i učitelje zadugo dovodili sa strane. U tako reduciranom obrazovnom sistemu nije mogao izrasti kadar koji bi imao znanje i sposobnost za bavljenje naukom. Istovremeno, kulturno zaostajanje kod prirodno obdarenih Crnogoraca previše je dugo pothranjivano heroičnom i epskom sviješću, što je takođe predstavljalo snažnu kočnicu sveukupnom napretku zemlje.

Crnogorski vladari tačno su procjenjivali od kolikog su značaja izučavanja prirodnih resursa njihove zemlje, od čijih potencijala zavisi njen privredni i svaki drugi napredak. U pitanju su: geologija, rudarstvo, klimoregionalne karakteristike, hidrografija, flora, fauna, poljoprivreda, šumarstvo i dr, za čije je izučavanje i razvoj neophodan školovani specijalistički kadar. Kako za tako složene i skupe razvojne procese nijesu imali nikakvih uslova, to su se opredjeljivali da zemlju otvaraju za strane naučnike, što je dalo veoma značajne rezultate. Preko njihovih knjiga, publikacija i putopisa širena su znanja o Crnoj Gori i Crnogorcima. U referatu ćemo dati kratak osvrt samo na evropske botaničare i njihova istraživanja flore Crne Gore.

Uz narodna predanja da je vladika Petar I (1747–1830) radio na unapređivanju poljoprivrede i da je u Crnu Goru donio krtolu i neke sorte voćaka, postoje i zapisani podaci uglednih savremenika da je crnogorski vladar posedovao veliki talenat i umijeće i da je imao interesovanje za prirodne nakuke. Za njega stoji da je volio botaniku i da je u to ulagao veliki napor i da je svoje vrtove održavao sa ukusom i na italijanski način (Vialla de Sommieres 1820).

Da bi koliko-toliko podupro kulturni napredak Crne Gore i predstavio je u što ljepšem svijetlu inostranstvu, Petar II (1813–1851) je otvorio granice svoje zemlje i tako omogućio uglednim izvanjcima i strancima da je pošećuju i o njoj pišu. Kao primjer ističemo dvojicu botaničara: Bartolommea Biasoletta, koji je pratio saksonskog kralja Fridricha Augusta pri njegovoj posjeti Crnoj Gori 1838. godine, i Wilhelma Ebela koji je u Crnu Goru stigao 1841. i objavio značajno dvotomno djelo *Dvanaest dana u Crnoj Gori* (1842, 1844).

Iako je za vrijeme kratke vladavine vodio iscrpljujuće ratove, knjaz Danilo (1826–1860) je uspio da učini velike pomake u učvršćivanju vlasti i ugleda male države. Istoričar Branko Pavićević je u monografiji o Danilu I Petroviću Njegošu (1990) iznio sugestije Jana Vaclika, knjaževog sekretara, da u cilju unapređenja zemlje vladar treba da organizuje naučna istraživanja. Na str. 438 Pavićević piše: „Interesantna su Vaclikova rezonovanja o tome što je sve valjalo preduzeti da bi se pristupilo izradi racionalnih privrednih projekata o razvoju Crne Gore. On je, kao prvo: preporučio knjazu Danilu da od petrogrdskog kabineta zatraži da u Crnu Goru uputi učenjake koji bi što prije izvršili ispitivanje florističkih i faunističkih bogatstava Crne Gore i o tome što prije sastavili odgovarajuću dokumentaciju i prije svega, stručnu kartu.” Prerana smrt omela je vladara da bilo što preduzme na ovom planu.

Očito da je prevelika stagnacija Crne Gore bila uzrokovana lošim ekonomskim prilikama. Toga je bio svjestan i knjaz Nikola, zato je nedostatak sopstvenih institucija i kadrova nadomješćivao protežiranjem i pomaganjem stranih naučnika koji su u velikom broju dolazili u Crnu Goru i o njoj napisali kapitalna djela. Bogata i raznovrsna priroda Crne Gore, brojna arheološka nalazišta, jezik, složena istorija, etnografija, muzikologija, narodno pravo, antropološke karakteristike ljudi, predstavljali su pravi *eldorado* za evropske naučnike svih struka, kojima je knjaz/kralj Nikola širom otvarao vrata. Na prvom mjestu to se odnosi na prirodoslovce: geografe, geologe, botaničare, zoologe i kartografe, koji su vrlo temeljito izučavali Crnu Goru, tako da znanja o prirodnim bogatstvima Crne Gore nijesu zaostajala ni za najrazvijenijim zemljama Evrope.

Broj naučnih radova i djela koje su objavili stranci izrazito je veliki i u njim se može steći uvid samo preko iscrpnih bibliografija. Samo na temu izučavanja flore Crne Gore objavljeno je u inostranstvu više stotina naslova, a među autorima je bilo i nekoliko velikana evropske botanike, kao što su: Roberto Visiani (1800–1878), Paul Ascherson (1834–1913), Josef Pantocsek (1846–1916), Josif Pančić (1814–1888), Günther Beck-Mannagetta (1856–1931), Antonio Baldacci (1867–1950), Josef Rohlena (1874–1944), František Bubak (1866–1925), Lujo Adamović (1864–1935), kao i desetine drugih. Oni su u svojim djelima pokazali da Crna Gora ima jednu od najbogatijih flora u Evropi, a preko brojnih putopisa, koje su često publikovali kao odvojene knjige i priloge, prema Evropi su se širila prava i egzaktna znanja o Crnoj Gori i Crngorcima.

Kakav je bio odnos crnogorskog vladara i cetinjskog dvora prema stranim istraživačima koji su dolazili u Crnu Goru, prikazaćemo na odabranim primjerima nekolicine botaničara.

Godine 1872. u Crnu Goru dolazi mladi mađarski ljekar i botaničar Josef Pantocsek, koji je živio i radio u Slovačkoj. Iz Beča je preko Trsta i Dubrovnika stigao u Trebinje đe se zadržao oko mjesec dana radi izučavanje okolne flore. Odatle je prvo pošao u Kotar a potom i na Cetinje, đe mu je ukazana velika pažnja i pružena neophodna pomoć u pripremi ekspedicije. S Cetinja se uputio prema Komovima, a potom je svoju maršrutu usmjeri preko Sinjavine za Durmitor. Ovo je prvi slučaj da je jedan prirodnjak tako duboko zašao u unutrašnjost Crne Gore. Rezultati ovih istraživanja publikovani su u Bratislavi 1874. u knjizi *Adnotationes ad floram et faunam Hercegovinae, Crnagorae et Dalmatiae*, u kojoj je prikazana cjelokupna sakupljena građa. U uvodnom dijelu studije Pantocsek opisuje svoje putovanje, a u posebnom prikazuje naučne rezultate i daje spisak od 533 roda, 1.478 vrsta, 120 varijeteta i 4 hibrida, koje je sabrao na putu po Hercegovini i Crnoj Gori. Među ovima se nalazi preko 70 taksona novih za nauku. Veliki botaničar nije ispustio da uputi zahvalnost crnogorskom suverenu: „Na kraju neka mi bude dopušteno da izrazim moju najdublju zahvalnost svima onima koji su mi pomogli da se objave ovi redovi. U prvom redu njegovoj svjetlosti crnogorskom knjazu Nikoli, čijoj blagonaklonosti imam da zahvalim što sam mogao da proputujem cijelu zemlju u pratnji jednog perjanika.” Iz pijeteta prema svom pokrovitelju, Pantocsek je jednoj od najatraktivnijih novoopisanih biljaka dao ime *Viola nicolai* Pantocsek.

Sljedeće, 1873. godine, Crnu Goru posećuje još jedan velikan evropske botanike — Josif Pančić. Preko Trsta je stigao u Kotor, a potom i na Cetinje, đe je obavio opsežne pripreme za dalje naporno putovanje u unutrašnjost Crne Gore. Vodeći računa da je Pančić tada imao 59 godina, na Cetinju su obavljene solidne pripreme za uglednog gosta, obezbijeđeni su mu vodiči s nekoliko konja, kao i preporuke i adrese viđenijih ljudi na maršruti kuda je trebalo da se kreće. U tim pripremama najviše mu je pomagao „njegov davnašnji učenik” Božo Novaković, koji je tada bio profesor na Cetinju (prema A. Baldacciju). Pančić je pošao istim pravcem kao i Pantocsek, ali suprotnim smjerom. Prvo je pošao na Durmitor, a potom na Komove. Pri povratku stigao je na Skadarsko jezero i Sutorman, a potom se uputio prema Grahovu i Bijeloj gori. Pančić

je prilično brzo proučio herbarski materijal iz Crne Gore i već 1875. objavio je u Beogradu poznato djelo *Elenchus plantarum vascularium quae aestate a. 1873 in Crna Gora*. Tu je prikazano skoro 1.300 vrsta biljaka, među kojima je devet novo za nauku. Zanimljiv je podatak iz Pančičevog pisma botaničaru Victoru Janki — kako su mu na cetinjskom dvoru pokazali herbarski primjerak jedne endemične ljubičice, koju je Pantocsek otkrio na padinama Komova i na Sinjavini i koju je nazvao u čast kralja Nikle *Viola nicolai* Pantocsek.

U istoriji izučavanja flore Crne Gore značajno mjesto pripada italijanskom botaničaru Antoniju Baldacciju. Prvi put je došao u Crnu Goru kao osamnaestogodišnjak 1885. godine, kada je iz Kotora krenuo prema Njegušima, stigavši samo do polovine tog puta. Iduće, 1886, ponovo je došao u Crnu Goru, kada se posvećuje izučavanju flore okoline Cetinje. Značajno je da je rezultate tih istraživanja objavio iste godine u više nastavaka u *Glasi Crnogorca* pod naslovom „*Biljke Cetinjskog polja*”. To je ujedno i prvi rad o crnogorskoj flori, a vjerovatno i iz oblasti prirodnih nauka u cjelini, koji je publikovan u Crnoj Gori. Ukupno je prikazano blizu 500 vrsta, označenih etiketama *Herbarium Gymnasii Cetinjensis*, što bi značilo da je jedna kolekcija zadržana na Cetinju. Baldaccijevi dolasci u Crnu Goru bili su sve češći, a bilo ih je najmanje 14. Za to vrijeme proputovao je sve dotad oslobođene krajeve od Ulcinja do Durmitora i Komova, a zalazio je i dublje uz rijeku Lim. Osim botaničkih priloga objavio je i veliki broj putopisa s dragocjenim podacima o Crnoj Gori i Crnogorcima toga doba. S knjazom/kraljem Nikolom imao je prijateljske veze, za koje se, u neku ruku, može reći da su bile i saradničke. Crnogorski vladar je preporukama Baldacciju olakšavao rad na terenu, a u cjelini je i finansirao jednu od njegovih najdužih i najsloženijih ekskurzija. Knjaz je od italijanskog botaničara prilikom jednog susreta tražio da nešto više uradi na izučavanju crnogorskih šuma. Baldacci se zahvaljivao na razne načine, od kojih je naročito izražajan primjer iz 1890: „Uveče 29. sam na Cetinju, đe sa mojim dobrim prijateljima provodim šest idućih lijepih dana. Posljednjeg od njih imao sam sreću i čast da zhvalim i pozdravim lično moga slavnog dobrotvora Nikolu I, knjaza slobodne i herojske Crne Gore.” Na isti način kao što je to uradio Josef Pantocsek, i Antonio Baldacci je jednu lijepu novootkrivenu vrstu nazvao u čast svoga pokrovitelja — *Centaurea nicolai* Baldacci. Nakon ukidanja crnogorske države 1918. godine, Baldacci je brojnim člancima protestovao

protiv tog čina, među kojima se naročito ističe *La politica italiana nel Montenegro*, objavljen u Rimu 15. maja 1922. Sa svojim savremenikom i slavnim njemačkim geografom Kurtom Hasserom (1868–1947), koji je publikovao kapitalne radove o geografiji Crne Gore, Baldacci je formirao jedan međunarodni komitet za vrtanje crnogorske državnosti.

Ne treba zaobići ni zapis poljskog botaničara Ignaca Szyszyłowicza iz 1889, a odnosi se na njegovo botaničko putovanje po Crnoj Gori 1886. godine: „Vanredno gostoprimstvo stanovnika čini botaniziranje u Crnoj Gori potpuno sigurnim. Naročito mi je pomogao i zaštitio me Nj. V. Nikola I, crnogorski knjaz.” Kao uzvrat za gostoprimstvo i pomoć, Szyszyłowicz i Beck-Mannagetta u koatorstvu su posvetili jedan karanfil sa lijepim bijelim cvjetovima crnogorskom vladaru, nazvavši ga *Dianthus nicolai* Beck & Sz.

Kada se s naučnog i kulturološkog stanovišta posmatra Crna Gora iz vremena vladavine Nikole I, važno je ukazati na veze s učenim Česima koje je privlačila mala knjaževina. U drugoj polovini devetnaestog i prvoj deceniji dvadesetog stoljeća (a to je vrijeme vladavine Nikole I Petrovića), veliki broj učenih Čeha, raznih struka, dolazio je u Crnu Goru radi izučavanja i upoznavanja ove za tadašnje evropske prilike po mnogo čemu neobične zemlje. Tako je Jan Vaclik (1830–1918) prvo bio sekretar kod knjaza Danila, a potom i kod knjaza Nikole, a 1858. publikovao je značajno djelo *Suverenost Crne Gore i savremeno međunarodno pravo*. Slikar Jaroslav Čermak (1830–1878) u Crnu Goru je dolazio tri puta i preko djela velike likovne vrijednosti predstavljao Evropi Crnu Goru i Crnogorce. Pisac i publicista Josef Holoček (1853–1920) objavio je brojne radove i knjige o Crnoj Gori, i bio ključna ličnost u stvaranju pozitivne slike Crne Gore u Češkoj. Ludvig Kuba (1863–1956) — slikar, etnomuzičar i folklorist, proputovao je Crnom Gorom, strpljivo sakupljao muzikološku i likovnu građu i o tome objavio dvije značajne knjige. Putnik, publicista i političar Vratislav Černi (1871–1933) proputovao je sve crnogorske krajeve, o čemu je objavio veliki broj putopisa i prikaza. Tu su i poznati botaničari: Bohuslav Horak (1877–1942), Karel Vandas (1861–1923), kao i dvojica izuzetno zaslužnih: Josef Rohlena (1874–1944) i František Bubak (1866–1925), o kojima će biti nešto više kazano. Dragocjene rezultate o fauni Crne Gore dao je zoolog Alojz Mrazek (1868–1923), koji je opisao poznatu reliktnu vrstu *Planaria montenegrina* Mrazek. Na Cetinju je dvorski orkestar stvorio i njime rukovodio muzičar Wimmer. Ovoliki broj imena češke nauke i kulture,

koji su svojim djelima zadužili Crnu Goru, mogao bi svojim kvalitetom činiti dobar i potpun sastav jedne ugledne akademije nauka i umjetnosti.

Najduže i najtemeljitije floru Crne Gore izučavao je Josef Rohlena. U vremenu 1901–1906. šest puta je dolazio u Crnu Goru, i obišao, a može se reći i izučio, sva područja tada oslobođenog dijela Crne Gore. Osim Durmitora i Komova koje su već obilazili prethodni botaničari, on se duže zadržavao na području Pive, kada se peo na granične planine Maglić, Volujak i Bioč. Rezultate svojih istraživanja na biljkama iz Crne Gore Rohlena je objavio u preko 30 manjih i većih priloga, od kojih mu se posebno ističu oni numerisani brojevima 1–12, objavljeni u Pragu u izdanjima Češke akademije nauka i Praškog muzeja. Svu građu o flori Crne Gore, koju su u dugom vremenu sakupljali botaničari, on je sabrao, kritički obradio i sintetisao u kapitalnoj monografiji *Conspectus Florae Montenegrinae*, objavljenoj 1942. godine u Pragu. I Rohlena je na više mjesta u svojim publikacijama iskazivao zahvalnost na uslugama i gostoprimstvu s kojima se srijetao u Crnoj Gor, kao npr.: „Na dalje, ovdje zahvaljujem visokom knjaževskom Ministarstvu na Cetinju koje mi je dalo potrebne pismene preporuke.” Ostavio je i iskaz „Crna Gora je moja druga domovina.” Dok je naklonost i simpatije prema crnogorskom vladaru izrazio preko imenaovanja vrsta u njegovu čast *Verbascum nicolai Rohlena* i *Orobus (Lathyrus) nicolai* Rohlena.

U selektivni spisak najzaslužnijih botaničara koji su vršili istraživanja u Crnoj Gori u vrijeme vladavine knjaza/ kralja Nikole treba unijeti i ime poznatog češkog mikologa Františka Bubaka, koji je u Crnu Goru dolazio tri puta: 1901, 1903. i 1904. godine. Ova putovanja su se poklapala sa onima koje je izvodio Rohlena, kada su najčešće i išli zajedno. Obimna mikološka građa sakupljena u Crnoj Gori, nakon što ju je Bubak proučio i determinisao, sadrži preko 800 vrsta mikromiceta, među kojima su 3 roda i 132 vrste novi za nauku. Od novih vrsta pet su nazvane u čast imena crnogorskog suverena Nikole I, jedna po knjeginji Mileni i tri vrste po princu Danilu. (Imena se nalaze u spisku koji slijedi.)

PREGLED TAKSONA

U čast imena knjaza/kralja Nikole, kao i imena nekih članova njegove porodice, nazvani su taksoni: *Centaurea nicolai* Baldacci, *Cercospora nicolai* Bubak, *Dianthus nicolai* Beck & Sz, *Leptosphaeria nicolai* Bubak,

Orobus (*Lathyrus*) **nicolai** Rohlena, *Pestolozzia nicolai* Bubak, *Phyllosticta nicolai* Bubak, *Romularia nicolai* Bubak, *Verbascun nicolai* Rohlena, *Viola nicolai* Pantocsek, *Phyllosticta milenae* Bubak, *Rosa agrestis* Savi var. **milenae** H. Br, *Phoma daniloi* Bubak, *Ramularia daniloi* Bubak, *Septoria daniloi* Bubak, *Vincetoxicum hirundinaria* Med. var. **daniloi** Rohlena. Postoji novoopisana vrsta *Rhamnus nikolae* Simonkai, koju ne treba vezivati za ime Nikole I, pošto je dobila naziv po ostrvu Sv. Nikola kod Budve.

Italijanski geolog Paolo Vinassa je, izučavajući fosile na prevoju Surtorman, otkrio i nekoliko za nauku novih, koje je nazvao u čast imena iz dinastije Petrović: *Pecten nicolai* Vinassa, *Spirigera gospodari* Vinassa, *Aviculopecten milenae* Vinassa, *Cyclonema danilii* Vinassa i *Marmolattela mircoi* Vinass. U ovim primjerima osobitu simboliku ima naziv vrste *Spirigera gospodari*, nazvana po tituli *gospodar*, kako su se Crnogorci obraćali svome vladaru.

Nazivi novoopisanih biljaka, otkrivenih u flori Crne Gore, posvećivani su prijateljima-saradnicima koji su bili na usluzi botaničarima. Tako je *Dianthus petraeus* W. K. var. **novakovicii** Baldacci dobio naziv po profesoru Božu Novakoviću, a *Aecidium marci* Bubak u čast Marka Petrovića („starješine Primorske Nahije”). Po Krstu Pejoviću s Njeguša, dugogodišnjem saradniku pri terenskim istraživanjima Antonia Baldaccia i Josefa Rohlene, imenovana su tri taksona: *Dipsacus laciniatus* L. var. **pejovicii** Rohlena, *Potentilla recta* L. var. **pejovicii** Rohlena i *Scabiosa ochroleuca* L. var. **pejovicii** Rohlena. Među njima je i nova vrsta *Didymella vlachii* Bubak (koju je kod Podgorice sakupio L. Vlach). Ostalo je da se provjeri da li je sabirač bio stanovnik Podgorice ili prolaznik s kraćim zadržavanjem.

U savremenoj fitotaksonomskoj i nomenklaturnoj literaturi srijeće se nekoliko biljaka nazvanih po ličnostima iz Crne Gore. Najviše ih je imenovano po profesoru Vilotiju Blečiću, prvom crnogorskom botaničaru. Takva su: *Alchemilla vincekii* Plocek, *Aquilegia blecicii* Podobnik, *Dianthus nitidus* Waldst. Subsp. **lakušicii** T. Wraber, *Edraianthus pulevicii* Surina & D. Lakušić, *Edraianthus vesovicii* Lakušić, *Edraianthus zogovicii* Lakušić, *Hieracium blecicii* Niketić, *Scilla lakušicii* Šilić, *Valeriana braunii-blanquetii* Lakušić var. **pulevicii** Lakušić i *Wulfenia blecicii* Lakušić.

Najviše imenovanja (ukupno 66) posvećeno je Crnoj Gori, državi čiju su floru botaničari izučavali i u kojoj su uživali veliko gostoprimstvo.

Od tih imena njih 63 u osnovi ima internacionalni (latinizirani) naziv *Montenegro*, a samo tri sadrže naziv *Crna Gora*. To su sljedeći taksoni: *Achillea abrotanoides* Vis. var. ***montenegrina*** Beck & Sz, *Alchemilla montenegrina* Plocek, *Allium carinatum* L. var. ***montenegrinum*** Beck & Sz, *Alyssum montanum* L. var. ***montenegrinum*** Baldacci, *Anthyllis vulneraria* L. var. ***montenegrina*** Baldacci, *Ascophyla montenegrina* Bubak, *Asperula scutellaris* Vis. var. ***montenegrina*** Korica, *Barbula (Desmatodon) montenegrina* Bredler & Sz, *Betonica officinalis* L. var. ***cernagore*** Beck & Sz, *Biscutella montenegrina* Rohlena, *Calamintha montenegrina* Sagorski, *Campanula montenegrina* I. Janković & D. Lakušić, *Cercospora montenegrina* Bubak, *Centaurea crnogorica* Rohlena, *Chara foetida* A. Br. f. ***montenegrina*** Vilh, *Chara contorta* A. Br. f. ***montenegrina*** Vilh, *Cirsium odontolepis* Boiss. var. ***montenegrinum*** Beck & Sz, *Clypeosphaeria asparagi* (Fuckel) Wind. var. ***montenegrinum*** Bubak, *Cottia montenegrina* Gdgr, *Crepis grandiflora* var. ***montenegrina*** Rohlena, *Crocus montenegrinus* Kerner, *Cylindrosporium montenegrinum* Bubak, *Dactylis glomerata* L. var. ***montenegrina*** Rohlena, *Deschampsia caespitosa* (L) Beauv. f. ***montenegrina*** Rohlena, *Edraianthus montenegrinus* Horak, *Eriosporina montenegrina* Bubak, *Euphorbia montenegrina* Baldacci, *Foveostroma montenegrina* Vujanović, *Freyera montenegrina* Baldacci, *Grimmia hartmanii* Schpr. var. ***montenegrina*** Bredler, *Hara hispida* L. f. ***montenegrina*** Vilh, *Heliosperma tommasinii* (Vis.) Grsb. var. ***montenegrina*** K. Maly, *Herniaria montenegrina* Janchen, *Heterosporium montenegrinum* Bubak, *Hieracium nigrimontium* Hermann, *Hesperis glutinosa* Vis. var. ***cernagorae*** Zahn, *Hieracium erythrocarpum* (Petter) Zahn subsp. ***austromontenegrinum*** Behr & Zahn, *Hieracium magyricum* N. P. subsp. ***montenegrinum*** Sagorski, *Hieracium montenegrinum* Hreyn, *Knautia purpurea* (Vill.) Borbas var. ***montenegrina*** (Beck) Szabo, *Marrubium montenegrinum* Sagorski, *Melampyrum doerfleri* Ronniger subsp. ***montenegrinum*** Janchen, *Mentha montenegrina* Gdgr, *Micronaetria montenegrina* Bubak, *Thlaspi dacicum* subsp. ***montenegrinum*** (F. K. Mayer) Greuter & Burdet, *Odontites lutea* Rchb. var. ***montenegrina*** Horak, *Orchys sphegodes* Mill. subsp. ***montenegrinus*** Baumann & Künkele, *Ozania montenegrina* Gdgr, *Papaver rhoeas* L. var. ***montenegrinus*** Rohlena, *Pedicularis friderici-augusti* Tomm. var. ***montenegrina*** (Ebel) Hayek, *Phoma montenegrina* Bubak, *Potentilla montenegrina* Pantocsek, *Pulsatilla alba* Reich. Subsp. ***montenegrina***

Lakušić, *Romularia montenegrina* Bubak, *Ranunculus seguieri* Willd. var. *montenegrinus* Halaczy, *Rhamnus alpinus* L. var. *montenegrinus* Baldacci, *Rosa heckeliana* Trattl. var. *montenegrina* H. Br, *Scilla montenegrina* Speta, *Scleranthus montenegrinus* Rchg, *Sedum sexangulare* L. (*S. boloniense* Lois.) subsp. *montenegrinus* Horak, *Septoria montenegrina* Bubak, *Silene cucubalus* Wib. var. *montenegrina* Baldacci, *Sphaerella montenegrina* Bubak, *Stachys montenegrina* K. Maly, *Stagnospora montenegrina* Bubak, *Thymus balcanus* Borb. var. *montenegrinus* Rohlena & Ronn, *Vicia montenegrina* Rohlena.

Na širem prostoru planine Durmitor, koji je omeđen veličanstvenim kanjonima, botaničari su otkrivali i opisivali brojne nove biljke kojima su često davali nazive kako po centralnom masivu, tako i po lokalitetima iz gravitacionog područja. Takva imena su: *Cerastium lanigerum* Clem. var. *durmitoreum* Rohlena, *Cirsium pantocsekii* (Vis.) Latzel var. *subdurmitoreum* Rohlena, *Festuca alfrediana* subsp. *durmitorea* D. Lakušić, *Guignardia durmitorensis* Bubak, *Hendrosonia bobanensis* Bubak, *Hieracium bauhinii* Bess. Subsp. *ranisavae* Rohlena & Zahn, *Hieracium bukovicae* Rohlena & Zahn, *Hieracium cernyi* Rohl. & Zahn var. *valisniceae* Rohlena & Zahn, *Hieracium scheppianum* Freyn subsp. *durmitoreum* Rohlena & Zahn, *Naemacyclus durmitoreum* Bubak, *Paronychia imbricata* var. *durmitorea* Rohlena, *Phoma drobnjacensis* Bubak, *Phyllosticta durmitorensis* Bubak, *Pleospora bobanensis* Bubak, *Protoedreanthus tarae* Lakušić, *Sphaerella drobnjacensis* Bubak, *Thlaspi cuneifolium* Gris. var. *durmitoreum* Rohlena, *Tiarosporella durmitorensis* Karadžić, *Trifolium alpestre* L. var. *durmitoreum* Rohlena, *Trinia vulgaris* D. C. var. *durmitorea* Rohlena, *Verbascum durmitoreum* Rohlena. Uz ova imena neka nađe mjesto i *Allium javorjense* Rohlena.

Botaničari koji su proučavali floru Durmitora obilazili su i sušednu Pivu i planine prema Bosni i Hercegovini (Maglić, Voljak, Bioč), o čemu se dođe i nazivi nekoliko novoopisanih taksona nazvanih po tamošnjim toponimima, kao što su: *Amphoricarpos autariatus* Blečić & Mayer, *Cadamine maritima* Porten. Var. *maglicensis* Rohlena, *Euphorbia esula* L. var. *maglicensis* Rohlena, *Hieracium albanicum* Freyn subsp. *pivae* Rohlena & Zahn, *Hieracium macrodon* N. P. subsp. *mratinjense* Rohlena & Zahn, *Hieracium pseudotommasinii* Rohlena & Zahn subsp. *vardense* Rohlena & Zahn, *Hieracium scheppigianum* Freyn subsp. *volujakense* Zahn, *Phyllosticta pivensis* Bubak, *Ramularia pivensis* Bubak.

U istočnom dijelu Crne Gore botaničari su u 19. i prvim decenijama 20. stoljeća uglavnom pošećivali Komove kao i neke planine u neposrednoj okolini Andrijevice. Prvi se nešto duže zadržao u planima iznad Gusinja Ignaz Dörfler 1914, a stizao je i Nedeljko Košanin (oko 1921). Prva detaljnija istraživanja obavio je Karl-Henz Rechinger 1933. U najnovije vrijeme takva istraživanja su veoma česta. Evidentirani su sljedeći taksoni nazvani po toponimima iz tih krajeva: *Amphoricarpos autariatus* Blečić & Mayer subsp. **bertiscus** Blečić & Mayer, *Androsace komovensis* Schönswettwr & Schneeweiss, *Draba bertisceae* D. Lakušić & V. Stevanović, *Hieracium adenothyrsus* Sag. & Zahn subsp. **baljense** Rohlena & Zahn, **Hieracium austroslavicum** Maly & Zahn subsp. **ca-coranum** Behr & Zahn (naziv po prevoju Čakor), *Hieracium gusinjense* Scheffer & Zahn, *Leptosphaeria andrijevicensis* Bubak, *Onobrychis bertisceae* Širj, *Septoria melandryi* Poss. var. **andrijevicensis** Bubak. *Trifolium pratense* L. var. **zetae** Bošnjak (kod Rožaja), *Valeriana bertisceae* Pančić, *Viola vilensis* Hayek, *Viscaria vulgaris* Röhl. Var. **prokletthiae** Bošnjak. (Napomena: Kod primjera *Trifolium pratense* L. var. **zetae** Bošnjak, s obzirom na to da je biljka nađena kod Rožaja, ostaje nejasno po čemu je takson imenovan. Malo je vjerovatno da je po rijeci Zeti ili možda po Zetskoj banovini, a može se očekivati da je u pitanju i neki za sada nejasni homonim).

Za toponime iz okoline Podgorice, kao i sa šireg gravitacionog područja (Kući, Malesija, Skadarsko jezero, Piperi, Bjelopavlići), nomenklaturno se vezuju sljedeći taksoni: *Butomus umbellatus* L. var. **scutariensis** Rohlena (= *B. scutariensis* Rohlena), *Cardamine glauca* Spr. var. **scutariensis** Rohlena, *Cylindrosporium malisoricum* Bubak, *Dianthus medunensis* Beck & Sz, *Diplodona albanica* Bubak, *Hieracium bauchinii* Bess. subsp. **podgoricae** Rohlena & Zahn, *Microdiplodia piperorum* Bubak, *Phoma malisorica* Bubak, *Phyllosticta albanica* Bubak (kod Andrijevice), *Phyllosticta malisorica* Bubak, *Potentilla aurea* L. var. **piperorum** Rohlena, *Quercus robur* subsp. **scutariensis** Černjavski, *Rhabdospora albanica* Bubak, *Septoria piperorum* Bubak, *Septoria malisorica* Bubak, *Septoria podgoricensis* Bubak, *Trapa longicarpa* Janković subsp. **scutariensis** Janković, *Verbascum ostrogi* Rohlena, *Vicia varia* Host var. **malisorica** Rohlena.

Planina Lovćen i grad Cetinje ugrađeni su u nazive: *Asyneuma canescens* (W. K.) Gris. & Schenk var. **lovcenicum** Rohlena, *Edraianthus*

wettsteinii Halcsy & Baldacci subsp. *lovcenicus* Mayer & Blečić, *Hieracium baubinii* Bess. subsp. *njegusensis* Rohlena & Zahn, *Hieracium waldsteinii* Tsch. subsp. *suborienii* Zahn & Rohlena f. *lovcenicum* Rohlena & Zahn, *Hieracium pseudo-tommasinii* Rohlena var. *krstacense* Maly & Zahn, *Lamium lovcenicum* Rohlena, *Lecanora muralis* (Schreb) Rbh. var. *lovcentis* Servit, *Scabiosa portae* A. Kern. var. *lovcentica* Rohlena, *Scleranthus cettinjensis* Rchb, *Serratula radiata* M. B. var. *cettinjensis* Rohlena, *Thymus striatus* Vahl. var. *lovcenicum* Rohlena & Ronniger, *Verbascum bornmülleri* Vel. var. *lovcentense* Rohlena.

U masivu Orjena, zajedno s Jastrebicom i Bijelom gorom, nalaze se klasična nalazišta povećeg broja novoopisanih biljaka, među kojima su nekim taksonima izvedena imena iz naziva staništa: *Hieracium oriens* Kerner, *Iris orjenii* Bräuchler & Cikovac, *Saturea orjenii* Šiić, *Scleranthus bjelagoranus* Rchb, *Scleranthus jastrebianus* Rchb.

I na Crnogorskom primorju imenovano je nekoliko taksona po lokalitetima, a najviše ih je iz područja Ulcinja: *Diplodia ulcinjensis* Bubak, *Galium firmum* var. *antibarense* Baldacci, *Hieracium bauchinii* Schult subsp. *cattarense* N. P, *Macrophoma ulcinjensis* Bubak, *Phoma ulcinjensis* Bubak, *Phyllosticta ulcinjensis* Bubak, *Rhamnus nikolae* Simonkai (naziv po ostrvu Sv. Nikola kod Budve), *Sphaerella antibarenensis* Bubak.

Kako je Boka Kotorska zadugo bila u sastavu Austrougarske pokrajine Dalmacije, to i neke biljke otkrivene na tom području nose imena po pokrajini: *Heterosporium dalmaticum* Jaap, *Weisia dalmatica* Latzel, *Dianthus dalmaticus* Čelakovsky, *Septoria dalmatica* Jaap i dr. Treba ukazati i na neke taksone iz flore Crne Gore koji su opisani kao novi za nauku, a dobili su imena po Dinaridima i Ilirikumu: *Cerastium dinaricum* Beck & Sz, *Delphinium hybridum* Seps. var. *dinaricum* Beck & Sz, *Peucedanum illyricum* K. Maly.

Vukić PULEVIĆ

MONTENEGRO AND MONTENEGRINS AS SYMBOLS
IN LATIN BOTANICAL NOMENCLATURE*Summary*

In the 19th century and the first decade of the 20th century, Montenegro was visited by numerous European botanists, such as: Bartolommeo Biasoletto (Italy), Muzio Tommasini (Italy), Wilhelm Ebel (Germany), Paul Ascherson (Germany), Josef Pantocsek (Slovakia/Hungary), Josif Pančić (Serbia), Antonio Baldacci (Italy), Ignaz Szyszlowich (Poland), Günther Beck-Mannagetta (Austria), Josef Rohlena (Czech Republic), Frantušek Bubak (Czech Republic) and many others. In the works and books that they published, there are notes and remarks about the great hospitality they enjoyed in Montenegro, starting from the Montenegrin royal court and King Nikola personally, through officers in Cetinje's administration, tribal elders, and priests in monasteries, to common people in the countryside. In addition to the courteous gratitude, botanists have also left permanent traces of Montenegrin hospitality through the names of newly discovered plant species. For example, twelve new plants were named after King Nikola, of which one violet species (*Violanikolai*) and one carnation (*Dianthus nicolai*) are especially prominent in terms of their beauty and significance. Three plants were named after Queen Milena, five after Prince Danilo, and one after Prince Mirko. Names were also given after other persons from Montenegro: Krsto Pjevoć (Njeguša), Božo Novaković (Cetinje), Marko Petrović (Primorje), etc. The name of the state of Montenegro was integrated in sixty-eight Latin plant names, such as: *Hieracium montenegrinum*, *Potentilla montenegrina*, *Vicia montenegrina*. Twenty-one plants were named after mount Durmitor and localities around it, such as: *Phyllosticta durmitorea* and *Verbascum durmitoreum*. Finally, many botanical names were also given after other localities from Montenegro: Lovćen, Orjen, Komovi, Prokletije, Ulcinj, Medun, Podgorica, Piperi, Piva, etc.